

Qumranin sääntötekstistä, Yhdyskuntasäännöstä ja Damaskon kirjasta, tunnettiin vain yhdet versiot (1QS ja CD). Luolasta neljä löytyi molemmista teksteistä uusia käsikirjoituksia, jotka eroavat aikaisemmin tunnetuista versioista. Uudet käsikirjoitukset ovat saaneet tutkijat kysymään perustavanlaatuisia kysymyksiä: Kuinka monta yhteisöä Yhdyskuntasääntö ja Damaskon kirja (kaikkine käsikirjoituksineen) kuvaavat? Millaisia nämä yhteisöt ovat? Miten erilaiset yhteisöt suhteutuvat toisiinsa ja laajempaan juutalaisuuteen? Useat tutkijat ovat esittäneet, ettei Yhdyskuntasääntö kuvaa vain yhtä yhteisöä vaan laajempaa uskonnollista liikettä. Hempel itse ehdottaa, että Yhdyskuntasäännön palstan 6 alku kuvaa hyvin yleisellä tasolla samanmielisten juutalaisten kokoontumista ruokailuun, rukoukseen ja neuvonpitoon. Hempelin mukaan tämä saattaa kuvata laajemmin sitä, miten Toisen tempelin ajan juutalaiset yhteisöt muodostuivat.

Koko Qumranin käsikirjoituskoelman julkaiseminen on paljastanut, että "lahkolaiset" tekstit muodostavat vain pienen osan kokoelmasta, ja suurin osa teksteistä on yleistä ajan juutalaista kirjallisuutta. Siten Qumranin tekstit paljastavat myöhäisen Toisen tempelin ajan juutalaista ajattelua, joka valottaa myös varhaiskristillisyyttä. George Brooke esittelee Uuden testamentin ja Qumranin tekstien suhdetta käsittelevää tutkimusta ja niitä vaikeuksia, joita näiden kahden tekstikorpuksen vertailussa on. Brooke ehdottaa, että sosiologinen lahkotutkimuksen näkökulma helpottaisi vertailua. Hän kuvaa neljää lahkon kehitysvaihetta ja jaottelee näiden kehitysvaiheiden mukaan sekä Uuden testamentin että Qumranin tekstejä. Vertailu tapahtuu niiden tekstien kesken, jotka kuvaavat samantyyppistä vaihetta lahkon kehityksessä. Näin esimerkiksi Qumranin liikettä edeltävät tekstit valottavat Jeesuksen toimintaa vaikkapa eksorkistina, kun taas Qumranin liik-

keen tuottamia sääntötekstejä verrataan Apostolien tekojen kuvaukseen alkuseurakunnista. Brooke kuitenkin muistuttaa, ettei samassa kehitysvaiheessa syntyneiden tekstien vertaaminen tarkoita sitä, että yhteisöt ja niiden tekstit olisivat samantaisia.

Eugene Ulrich selvittää omassa artikkelissaan, kuinka Qumranin tekstien löytyminen on vaikuttanut käsitykseen Heprealaisen Raamatun kirjojen ja kaanonin synnystä. Qumranin tekstit osoittavat, ettei ajanlaskun alussa Heprealaisen Raamatun kaanon ollut vielä muotoutunut ja että masoreettista tekstiä lähellä olevat tekstimuodot olivat vain yksi tekstitradiatio muiden joukossa. Tämän takia myöhempää tilannetta kuvaavat termit kuten 'raamatullinen', 'ei-raamatullinen' ja 'proto-masoreettinen' tekstitradiatio ovat anarkonistisia. Ulrich itse ehdottaa, että tekstien kehitystä tulisi kuvata kunkin kirjan kohdalla erikseen: esimerkiksi 2. Mooseksen kirjan kehityksessä tunnetaan viisi vaihetta, joita voidaan kuvata termeillä n+1, n+2, n+3 ja niin edelleen.

The Dead Sea Scrolls in Contemporary Culture on konferenssijulkaisu, eivätkä sen artikkelit muodosta sinällään koherenttia kokonaisuutta, vaikka artikkelit onkin luokiteltu teemoittain. Siitä huolimatta monet, erityisesti ensimmäiseen ja neljännenteen osioon sijoitetut artikkelit keskustelevat epäsuorasti keskenään. Myös kokoavat artikkelit tutustuttavat kuhunkin teemaan ja avaavat näkökulmia muihin samoja teemoja käsitteleviin artikkeleihin. Qumran-tutkimus ei ole oma tutkimusala vaan Qumranin tekstit ovat merkittävä osa esimerkiksi Heprealaisen Raamatun, antiikin historian ja seemiläisten kielten tutkimusta. *The Dead Sea Scrolls in Contemporary Culture* antaa oman kiinnostavan panoksensa Qumranin tekstien merkityksen avaamiseksi eri alojen tutkimukselle.

KATRI ANTIN
TEOL.MAIST., ATLANTA, GA, USA

MOLLY M. ZAHN
**Rethinking Rewritten
Scripture: Composition
and Exegesis in the
4QReworked Pentateuch
Manuscripts. STDJ 95.
Leiden: Brill 2011. 243 s.**

Molly M. Zahn on nuoren Qumran-tutkijasukupolven kärkinimiä. Hän on tullut tunnetuksi Vanhan testamentin, erityisesti Pentateukin uudelleenkirjoitusten tarkkana analysoijana. Raamatuntutkimuksessa uudelleenkirjoituksilla tarkoitetaan tekstejä, jotka selvästi käyttävät jostain Raamatun kirjoitusta pohjatekstinään muokaten sitä. Qumranin käsikirjoituslöytöihin kuuluvilla teksteillä 4Q158, 4Q364–367 on ollut keskeinen asema keskustelussa, joka koskee Pentateukin uudelleenkirjoituksia. Näihin kirjoituksiin on perinteisesti viitattu nimellä "Reworked Pentateuch" (RP). Nimitys viittaa siihen, että tekstit olisivat muokattuja versioita Pentateukista. Yhä useammat tutkijat ovat kuitenkin nykyisin valmiita hyväksymään ajatuksen, että itse asiassa tekstit 4Q158, 4Q364–367 olivat kopioita Pentateukista. Vaikka RP-tekstit ovat saaneet paljon huomiota osakseen, Molly Zahn on ensimmäinen tutkija, joka analysoi tekstit yksityiskohtaisesti. Sitä vastoin valtaosa aiemmista tutkimuksista on keskittynyt viittaamaan niihin vain yhtenä esimerkkinä siitä, miten Heprealaisen Raamatun teksti kehittyi ajanlaskun alkua edeltävänä vuosisatoina. Lisäksi useimmat tutkijat ovat keskittyneet etenkin käsikirjoitusten sisältämiin tunnetuihin laajennuksiin kuten Mirjamin lauluun.

Kirja pohjautuu Molly Zahnin väitöskirjaan (2009). Muista Pentateukin uudelleenkirjoituksia pohtivista tutkimuksista poiketen Zahn nostaa 4QReworked Pentateuch käsikirjoitukset tutkimuksensa keskiöön. Ensimmäinen huomioni koskee kirjan otsikkoa. Zahn on aiemmin kritisoinut RP-käsikirjoituksista käytettyjä kategorioita (ks. Zahn, "The Problem of Characterizing the 4QReworked

Pentateuch Manuscripts: Bible, Rewritten Bible, or None of the Above?" *Dead Sea Discoveries* 15, 315–339). Siihen nähden lukijalle oli yllätys, että hän päätyy käyttämään samoja termejä tutkimuksessaan.

Zahn selvittää valintaansa kirjan johdannossa (s. 12). Hän käsittää RP-käsikirjoitukset kopioina Pentateukista tai sen kaltaisina teksteinä. Tästä syystä hän päätyy käyttämään kirjoituksista termiä "Reworked". Lisäksi on huomattava, että Zahnin tutkimus keskittyy kirjallisiin menetelmiin, joita kirjurit käyttivät, eikä vastaamaan kysymykseen, mikä 4QRP-tekstien asema saattoi olla antiikin maailmassa.

Laajin osio käsittelee Reworked Pentateuch -käsikirjoituksia (luvut 2, 3). RP-käsikirjoitusten synkronistinen analyysi paljastaa niiden erityispiirteet. Zahnin mukaan esimerkiksi käsikirjoitus 4Q158 laajentaa tekstiä siteeraamalla ja harmonisoimalla kirjoitusta muiden Pentateukin kohtien kanssa. Käsikirjoitus 4Q365 sitä vastoin laajentaa tekstiä käyttämällä Pentateukin ulkopuolista materiaalia. Käsikirjoitukset 4Q364, 4Q366 sekä 4Q367 eivät sisällä huomattavia laajennuksia. Kun nämä vaihtelut tekstien sisällä otetaan huomioon, on mahdotonta ajatella, että viisi käsikirjoitusta olisivat toistensa kopioita. Kukin viidestä tekstistä on omanlaisensa ja tekstien toimittajilla on omat tunnuspiirteensä. Zahn pitää todennäköisenä, että tekstejä on muokattu pitkän ajan kuluessa, eivätkä RP-käsikirjoitukset siten edusta yksistään jonkun tietyn aikakauden piirteitä.

Ajatus, etteivät yksittäiset käsikirjoitukset ole toistensa kopioita, ei ole täysin uusi. Silti vastaavanlainen syväanalyysi tekstien erityispiirteistä on toistaiseksi puuttunut. Näin ollen Zahn muotoilee, että vaikka käsikirjoituksilla voi olla jokin yhteys, niitä tulisi jatkossa käsitellä yksittäisinä teksteinä. Tämä päättäne vihdoin miltei 20 vuotta jatkuneen keskustelun käsikirjoitusten keskinäisestä suhteesta. Zahn ehdottaakin, että tulevaisuudessa käsikirjoituksiin tulisi viitata omina kirjoituksina (4QRP A–E) eikä toistensa kopiona (4QRP^{a–e}).

Kirjan seuraavissa luvuissa Zahn jatkaa RP-tekstien analyysia vertailemalla niitä muihin tunnettuihin Heprealaisen Raamatun uudelleenkirjoituksiin: Samarialaiseen Pentateukkiin sekä Temppelelikääröön. Hän argumentoi, että Samarialainen Pentateukki on RP-kirjoituksia mallillisempi Pentateukin editoinnissa (s. 172–173). Samarialainen Pentateukki pyrkii harmonisoimaan tekstiä, etenkin sen puheosuuksia.

Verrattessaan 4QRP kirjoituksia Temppelelikääröön Zahn päätyy osittain toisenlaisiin tuloksiin. Hän huomioi, että tekstien editointitekniikat ovat samankaltaisia. Tästä huolimatta Temppelelikäärö vie uudelleenkirjoittamisen pidemmälle, jopa niin että Temppelelikääröllä on oma rakenne. Kirjoitus seuraa osittain Pentateukkia, etenkin Viidettä Mooseksen kirjaa, mutta se rakentuu osittain myös temaattisesti. Teksti käsittelee temppeleliä ja siirtyy sen jälkeen ohjeistamaan elämää temppelelihallalla, Jerusalemissa ja lopulta koko Israelissa. Näin ollen on vaikea nähdä, että teksti olisi riippuvainen ainoastaan pentateukitekstistä ja että se tulisi ymmärtää Pentateukin "uudelleenkirjoituksena". Pikemminkin vaikuttaisi siltä, että tekstillä on oma muotonsa.

Näihin huomioihinsa Zahn palaa johtopäätöksissään. Vaikka hän ei suoranaisesti analysoi RP-käsikirjoitusten statusta eikä auktoriteettia, hän ehdottaa, että kertojan ääni ja asetelma antavat viitteitä siitä, tuliko kirjoitus ymmärtää "alkuperäisenä" traditiona vaiko uudelleenkirjoituksena (s. 237). Näin ollen RP-tekstit tulisi todellakin ymmärtää kopioina Pentateukista, kun taas Temppelelikäärö näyttäisi edustavan uudelleenkirjoitusperinnettä.

Zahn selvittää lopuksi tekniikoita, joita kirjurit käyttivät kirjoittaessaan, kopioidessaan ja päivittäessään Pentateukin tekstejä (s. 229–241). Toisen temppelelin ajan kirjureilla oli käytössään muotoutuneet tekniikat. Niiden tarkoituksena on selkiyttää tekstiä, päivittää tulkintaa ja lainsäädäntöä sekä harmonisoida tekstiä toisen paralleelikohdan kanssa. Muualta lai-

natun lisäyksen tarkoituksena saattoi olla toistovaikutelman synnyttäminen. Etenkin merkittävät lisäykset saattoivat täydentää puuttuvia kohtia ja esitellä uusia lakeja. Zahn esittää, että erilaisilla kirjallisilla tekniikoilla oli erilaisia tarkoituksia.

Lukijan huomio kiinnittyy siihen, että Zahn joutuu palaamaan metodeihinsa toistamiseen ja varsinkin johdanto-osuus on hetkittäin raskasta luettavaa. Osittain tämä on ymmärrettävää. Zahnin tutkimus luo uutta ja vakiintuneen terminin puuttuessa tutkija joutuu selittämään omia valintojaan, esimerkiksi sitä, miten kirjoittaja käsittää "merkittävän muutoksen" tekstissä tai sitä, mikä on "pieni muutos".

Ajoittaisista päällekkäisyyksistä huolimatta Zahnin pohdinta on kaiken kaikkiaan miellyttävää luettavaa. Hän analysoi, että tekstin uudelleenkirjoittamisprosessia ei voi verrata remonttiin, jossa restauroinnin vaiheet voidaan erotella ja todeta, kuinka suuri muutos on edelliseen verrattuna. Puhuttaessa tekstin uudelleenkirjoittamisesta tulisi hylätä vanhat vertailevat käsitteet ja etsiä uusia menetelmiä, joiden avulla tutkia uudelleenkirjoitusprosesseja.

Yksi asia, jota jäin Zahnin kirjassa kaipaamaan, oli uudelleenkirjoittamisteorian laajempi esittely. Mielestäni tutkimuksen johdannossa olisi voitu tuoda selkeämmin esille se, että uudelleenkirjoittaminen oli tyyppillinen ilmiö antiikin maailmassa, eikä se rajoittunut juutalaiseen kirjallisuuteen. Tämä näkökulma kytkisi tutkimuksen laajemmin antiikin maailmaan.

Keskustelu tekstien uudelleenkirjoittamisesta jatkuu vilkkaana. On selkeästi havaittavissa, että kategoria "Pentateukki" on viime vuosina laajentunut. Kun aiemmin valtaosa aiheesta käsiteltiin "uudelleenkirjoitetuiksi", nykyisin tutkijat ovat valmiita hyväksymään Pentateukin monimuotoisuuden. Tähän keskusteluun Zahnin kirja on tärkeä kontribuutio.

HANNA TERVANOTKO
TEOL. TRI, BRYSEL